

Gdańsk 29.03.2019r.

Prof. dr hab. Teresa Rostowska
Uniwersytet Gdański
Instytut Psychologii
Zakład Badań nad Rodziną i Jakością Życia

Re c e n z j a

rozprawy doktorskiej mgr Żanny Staniszewskiej

*nt. Zmiana w postrzeganiu jakości komunikacji małżeńskiej u uczestników
grupowej psychoterapii emocjonalno-stresowej na Ukrainie*

napisanej pod kierunkiem ks. dr hab. Pawła Landwójtowicza, prof. UO

Opole 2019, ss.253

Problematyka komunikacji małżeńskiej od lat budzi zainteresowanie wielu badaczy reprezentujących różne dyscypliny naukowe, w tym przede wszystkim psychologów, socjologów, teologów, i filozofów. Rodzi się zatem pytanie, czy zasadnym jest prowadzenie dalszych badań nad komunikacją, skoro ta forma aktywności ludzkiej już wcześniej była przedmiotem licznych analiz teoretycznych, i empirycznych? Rezultaty badań, głównie z zakresu nauk społecznych dowodzą, że na proces komunikacji małżeńskiej wpływ mają, nie tylko czynniki podmiotowe, ale także klimat emocjonalny, kontekst sytuacyjny jaki panuje w rodzinie oraz wiele czynników związanych ze środowiskiem społecznym pozarodzinnym. Złożoność i różnorodność tych uwarunkowań wymusza na człowieku konieczność adaptacji do ciągle zmieniających się warunków życia. i uzasadnia potrzebę prowadzenia

dalszych badań gdyż wiele problemów w tym obszarze tematycznym nie zostało jeszcze rozwiązanych.

Z przeglądu literatury psychologicznej wynika, że problemem słabo jeszcze rozpoznanym w wymiarze teoretycznym i empirycznym jest skuteczność terapii w zakresie komunikacji małżeńskiej. Autorka ocenianej pracy doktorskiej, dostrzegając ten problem, postanowiła zbadać, na ile proces grupowej psychoterapii emocjonalno-stresowej może spowodować u małżonków zmiany w zakresie wzajemnego postrzegania jakości komunikacji małżeńskiej.

Praca doktorska mgr **Żanny Staniszewskiej** ma układ klasyczny, typowy dla prac naukowych o charakterze teoretyczno-empiryczny, a treści w niej zawarte ujęte zostały w trzech częściach tj. w części teoretycznej, metodologicznej i empirycznej. Należy jednak zaznaczyć, że w ocenianej pracy widoczna jest wyraźna dysproporcja między częścią teoretyczną, która obejmuje 145 stron a empiryczną, na którą Autorka przeznaczyła zaledwie 25 stron. W ujęciu bardziej szczegółowym recenzowana praca obejmuje : spis treści, spis skrótów, wstęp, trzy rozdziały teoretyczne, pięć rozdziałów wchodzących w skład części metodologicznej, oraz dwa rozdziały związane z prezentacją wyników badań własnych. W końcowej części pracy zamieszczono także: zakończenie, bibliografię spisy tabel i wykresów, streszczenia w językach: polskim, angielskim i ukraińskim oraz aneksy.

Przechodząc do szczegółowej oceny niniejszej pracy doktorskiej pragnę podkreślić, że bardzo pozytywnie oceniam jej część teoretyczną, w skład której wchodzi trzy rozdziały, W rozdziale I - *Podstawowe założenia grupowej psychoterapii emocjonalno-stresowej* omówione zostały historia powstania oraz podstawy teoretyczne metody emocjonalno- stresowej, główne zasady w niej obowiązujące, etapy przebiegu psychoterapii oraz techniki pracy terapeutycznej. W Rozdziale II – *Komunikacja małżeńska – wybrane zagadnienia* – Autorka pracy, wychodząc od przedstawienia definicyjnych ujęć oraz rodzajów, modeli i elementów procesu komunikacji wskazała również na specyfikę komunikacji małżeńskiej dotyczącej

funkcji, stylów, uczuć oraz uwarunkowań związanych z płcią. W dalszej części tego rozdziału omówione zostały także powiązania między osobowością a jakością komunikacji małżeńskiej oraz rola dialogu w komunikacji małżeńskiej. Pewne podsumowania dla treści przedstawionych w tym rozdziale stanowi omówienie komunikacji małżeńskiej w kontekście ważniejszych teorii psychologicznych, Bardzo ciekawe kompendium wiedzy stanowią treści zawarte w Rozdziale III – *Specyfika Małżeństwa na Ukrainie*. W rozdziale tym kwestie dotyczące małżeństwa zostały przedstawione w perspektywie: historycznej, prawnej, społecznej i psychologicznej.

W podsumowaniu ocen tej części pracy pragnę stwierdzić, że cechuje ją spójność wewnętrzna, logika wyводу oraz płynność w przechodzeniu do kolejnych wątków. Autorka wykazała się dużą erudycją, poprawnością stylistyczną oraz komunikatywnością przekazu. Tekst został opracowany w oparciu o wnikliwy i staranny przegląd literatury przedmiotu, o czym świadczą liczne oraz prawidłowo sporządzone przypisy. Pod względem merytorycznym i strukturalnym ta część pracy, poza drobnymi błędami literowymi, nie budzi większych zastrzeżeń.

Część druga pracy dotyczy *Metodologii Badań własnych*. Na początku tego rozdziału Doktorantka zaznacza, że celem niniejszej pracy doktorskiej jest sprawdzenie czy wykorzystanie w psychoterapii małżeńskiej metody terapii emocjonalno-stresowej sprzyja podniesieniu jakości komunikacji małżeńskiej. Projektując badania Autorka pracy w sposób świadomy postanowiła je przeprowadzić, nie na partnerach związku małżeńskiego lecz na jednym z małżonków, który brał czynny udział w terapii małżeńskiej opartej na wspomnianej wyżej metodzie. W uzasadnieniu tej decyzji Doktorantka nawiązuje do stanowiska S.Krotochwila, który twierdził, że zmiana zachowania i reakcji bezpośredniego uczestnika psychoterapii wpływa na małżonka, jak również na członków jego rodziny, którzy nie biorą udziału w terapii. Podążając tym tokiem myślenia mgr **Żanna Staniszevska przyjęła słuszne założenie**, że zmiana charakteru interakcji między małżonkami wpływa również na komunikatywny aspekt w małżeństwie.

Opierając się na tym założeniu sformułowała dwa pytania badawcze i dwanaście powiązanych z nimi hipotez szczegółowych, które poddała empirycznej weryfikacji w dalszej części pracy.

W celu określenia kompetencji komunikacyjnych osób biorących udział w niniejszym projekcie badawczym, Autorka recenzowanej pracy przeprowadziła w latach 2015- 2016 badania pilotażowe, za pomocą testu „Komunikatywnych umiejętności Michelsona”. Test ten pozwalał wyznaczyć poziom kompetencji komunikatywnych oraz style komunikatywnego zachowania członków grupy docelowej.

Badania właściwe przeprowadzone zostały w latach 2015-2017 na grupie 100 osób. uczestniczących w grupach terapeutycznych w Kijowie, Odessie i w Dowbyszu. Pragnę zwrócić uwagę na dużą różnicę między liczbą badanych kobiet (68%) i mężczyzn (32%), Znacząca była też różnica między badanymi osobami w zakresie stażu małżeńskiego oraz wieku badanych (od 22 do 64 lat), Weryfikacja przyjętych w pracy pytań i hipotez badawczych była możliwa dzięki odpowiednio dobranym do problemu pracy metodom badań tj. Kwestionariusza Jakości Komunikacji Małżeńskiej autorstwa A.Aloszinty L.Gozmana i E.Dubrowskiej oraz Kwestionariusza Komunikacji Małżeńskiej M.Kaźmierczak i M.Plopy. Metody te pozwoliły na ocenę różnych wymiarów komunikacji małżonków, a przez to na wieloaspektowe ujęcie tego konstruktów.

W podsumowaniu oceny części metodologicznej pracy doktorskiej pragnę podkreślić, że pod względem merytorycznym i strukturalnym nie budzi ona większych zastrzeżeń. Zostały w niej przedstawione najważniejsze kwestie, które powinny się w niej znaleźć, między innymi takie jak: założenia teoretyczne badań własnych, dobrze sformułowane pytania i hipotezy badawcze, charakterystyka zastosowanych metod, strategia badań oraz charakterystyka badanej grupy. Uważam, że starannie i prawidłowo uporządkowane treści dotyczące metodologii badań stanowią dobre wprowadzenie do części empirycznej pracy.

Ostatnią III część pracy stanowi *Opis wyników badań własnych*. Szkoda jednak, że Autorka ocenianej rozprawy doktorskiej, prezentowaną w tym rozdziale analizę wyników badań własnych ograniczyła głównie do opisu różnic w zakresie poszczególnych wymiarów komunikacji małżeńskiej występujących przed i po interwencji terapeutycznej. Istotność różnic między wymiarami obu wykorzystanych w badaniach testów psychologicznych określona została w oparciu o parametryczny test t-Studenta dla prób zależnych. Rezultaty tych analiz przedstawione zostały w 9 tabelach i na 13 wykresach. Podkreślić należy, że rezultaty prezentowanych w tym rozdziale wyników badań dostarczyły odpowiedzi na postawione w rozdziale metodologicznym pytania oraz związane z nimi hipotezy badawcze. Tym samym cel pracy został osiągnięty. Projektując dalsze badania dotyczące zmian w procesie komunikacji małżeńskiej warto byłoby wzbogacić analizy statystyczne wyników o takie zmienne demograficzne jak: staż małżeński oraz wiek badanych osób. Należy jednak zaznaczyć, że w przypadku uwzględnienia tych zmiennych niezbędne byłoby przypisanie im odpowiednich przedziałów. I tak, w przypadku stażu małżeńskiego można by przyjąć podział na : krótki średni i długi staż małżeński natomiast zmienną wieku można by połączyć z etapem rozwoju człowieka, przyjmując takie kategorie jak okres wczesnej, średniej i późnej dorosłości. Zarówno staż małżeński jak również wiek badanych wiążą się z nabywaniem nowych doświadczeń a zakresie komunikacji. Przyjęcie takiej strategii sprawiłoby, że analiza wyników byłaby bardziej poszerzona, wnikliwa i bardziej wyczerpująca, a co za tym idzie, pozwoliłaby na większe zróżnicowanie struktury części empirycznej pracy.

Pozytywnie oceniam, dyskusję wyników, w której Doktorantka wyniki badań własnych stara się rozpatrywać w kontekście rezultatów badań innych autorów. Wartościowym jest również to, że recenzowana praca ma charakter aplikacyjny.

Przechodząc do całościowej oceny niniejszej pracy doktorskiej należy wskazać na mocne i słabe strony tej pracy. I tak do słabszych stron pracy należy zaliczyć: zbyt

rozbudowaną część teoretyczną w stosunku do części empirycznej pracy; błędy literowe w tekście pracy; słabo zróżnicowaną strukturę części empirycznej pracy. Do mocnych stron tej pracy należy zaliczyć : dużą erudycję Doktorantki, uwzględnienie bogatej literatury przedmiotu i prawidłowo sporządzone przypisy, umiejętność projektowania badań naukowych, staranność w ich opracowywaniu oraz właściwy dobór testów statystycznych do rozpatrywanych zmiennych.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę powyższe oceny stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji dysertacja mgr Żanny Staniszewskiej *nt. Zmiana w postrzeganiu jakości komunikacji małżeńskiej u uczestników grupowej psychoterapii emocjonalno-stresowej na Ukrainie* spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, zgodnie z *Ustawą o tytułach i stopniach naukowych* z dnia 14 marca 2003 r., art. 31 (Dz. U. nr 65 poz. 595 z późn. zm.). W związku z powyższym wnoszę do Wysokiej Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego wniosek o dopuszczenie mgr Żanny Staniszewskiej do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

